НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМ. І.Ф. КУРАСА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою Інституту політичних і
етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України
від 04 06 2026 р., протокол № 3
Голова вченої ради,
академік НАНУ
_____ Олег РАФАЛЬСЬКИЙ
Введено в дію наказом
від 04 06 2026 р. №19
Директор Інституту,
академік НАНУ
_____ Олег РАФАЛЬСЬКИЙ

ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ
В ІНСТИТУТІ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМ. І.Ф. КУРАСА

Київ-2026

1. Загальні положення

1.1. Положення про педагогічну практику аспірантів (далі – Положення) Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (далі – Інститут) регламентує порядок і форми проходження педагогічної практики аспірантами очної та заочної форми.

1.2. Дане Положення розроблено у відповідності до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, згідно з яким педагогічна практика передбачена як один із компонентів програми підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації, та Положення про організацію освітнього процесу в Інституті.

1.3. Педагогічна практика аспірантів є обов'язковим компонентом освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки здобувачів освіти освітньо-наукового ступеня «Доктор філософії» в Інституті, спрямованим на набуття ними професійних та загальних компетентностей, який передбачає:

- системне формування компетентностей відповідно до запланованих результатів навчання (програмних результатів навчання);
- оволодіння здобувачами освіти сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їхньої майбутньої професії;
- формування у здобувачів освіти професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах;
- виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності;
- формування навичок роботи в команді;
- підвищення здатності до працевлаштування.

1.4. Згідно з навчальними та робочими навчальними планами усіх спеціальностей аспіранти проходять практику на третьому році навчання протягом 2 тижнів.

Загальний обсяг практики становить 60 годин (2 кредити).

Зміст практичної підготовки визначається її програмою, яка розробляється відповідно до конкретних освітньо-наукових програм та навчальних планів спеціальностей.

1.5. Практичну підготовку здобувачі ступеня доктора філософії проводять з урахуванням компетентнісного підходу на визначених Інститутом базах практик.

2. Мета і зміст практики

2.1. Метою практики є оволодіння аспірантами сучасними методами, навичками, вміннями та способами організації та здійснення діяльності в рамках навчальної та науково-методичної роботи, набуття компетентностей щодо здійснення науково-педагогічної діяльності, формування на базі одержаних під час навчання за певними освітньо-науковими програмами знань професійних навичок та вмінь для прийняття самостійних рішень під час роботи в конкретних суспільно-економічних умовах, виховання потреби систематично поповнювати свої знання і творчо їх застосовувати в своїй практичній діяльності. Основним завданням практики є формування професійних умінь, пов'язаних з науково-педагогічною діяльністю.

2.2. Практика має комплексний характер і передбачає забезпечення фахової діяльності за такими напрямами роботи:

1) викладацька - підготовка аспіранта до викладання базових, професійно орієнтованих дисциплін зі спеціальності, опанування ним методичних основ принципів викладання у закладі вищої освіти;

2) науково-методична – опанування аспірантом основних принципів організації освітнього процесу, підготовки методичних матеріалів і сучасних методів викладання;

3) науково-дослідна – отримання навичок пошуку нових знань та їх практичного застосування в освітній діяльності;

4) організаційно-виховна - опанування аспірантом основних принципів організації виховної, позааудиторної та індивідуальної роботи зі здобувачами освіти закладу вищої освіти.

Практика передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного обсягу практичних навичок і умінь відповідно до встановлених вимог освітньо-наукового ступеня доктора філософії.

3. Бази педагогічної практики

2.1. База педагогічної практики - заклади вищої освіти 3-4 рівня акредитації різних форм власності та підпорядкування, що співпрацюють з Інститутом на основі договорів. База практичної підготовки повинна забезпечувати виконання програми практики для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

2.2. Бази практик повинні відповідати таким вимогам: мати структури, що відповідають спеціальностям (спеціалізаціям), за якими здійснюється підготовка аспірантів; мати кваліфікованих керівників практичної підготовки; мати можливість надання здобувачам права користування бібліотекою, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практичної підготовки.

4. Порядок організації педагогічної практики

4.1. Наказ про проведення педагогічної практики є основним документом, що визначає терміни і базу практики аспірантів, керівників практики. На підставі подання гарантами освітньо-наукових програм служба кадрів, аспірантури та організаційно-інформаційного забезпечення готує відповідний наказ про педагогічну практику, який підписується директором Інституту.

4.2. Аспіранти можуть самостійно, за погодженням з відповідними вищими навчальними закладами та їх кафедрами, обирати для себе місце проходження практичної підготовки. Побажання аспіранта повинно бути обґрунтовано заявою на ім'я директора Інституту, а не пізніше ніж за два тижні до початку практичної підготовки додається лист з відповідної установи зі згодою прийняти дану особу для проходження науково-педагогічної практики.

4.3. На основі договору або клопотання від організації здобувач вищої освіти отримує направлення на проходження практичної підготовки, яке готує служба кадрів, аспірантура та організаційно-інформаційного забезпечення Інституту.

Зміна бази практики можлива лише з поважних причин і лише до подання проекту наказу про проходження практики. Рішення про можливість зміни бази практики приймає гарант освітньо-наукової програми.

4.4. Загальне керівництво та контроль за проходженням практики аспіранта покладається на наукового керівника або гаранта освітньо-наукової програми.

Керівник практики від Інституту:

- ознайомлює аспіранта з програмою практики,
- погоджує індивідуальний план практики,
- інформує аспіранта про систему звітності з практики,
- бере участь у процесі захисту та оцінювання результатів педагогічної практики.

4.5. Від бази практики призначається керівник педагогічної практики аспіранта – професор / доцент профільної кафедри.

Керівник практики від бази практики несе відповідальність за планування, організаційне та науково-методичне забезпечення практики. Керівник практики від бази практики:

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів: інструктаж про порядок проходження практики, надання аспірантам-практикантам необхідних документів щодо діяльності кафедри;
- надає допомогу у формуванні індивідуального плану на весь період практики та приведення у відповідність до програми практики змісту занять; - здійснює організацію відвідування й обговорення занять та інших професійно орієнтованих заходів;
- здійснює контроль за виконанням індивідуального плану практики

аспіранта;

- готує відгук про проходження практики;

- бере участь у процесі захисту та оцінювання результатів педагогічної практики.

4.6. Аспірант при проходженні практики має право:

- до початку практики ознайомитися з програмою практики, отримати від керівників практики консультацію щодо оформлення всіх необхідних документів;

- звертатись до наукового керівника, завідувача кафедри бази практики з усіх питань щодо проходження практики;

- вносити пропозиції щодо удосконалення змісту і організації практики.

4.7. Аспірант зобов'язаний:

- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики;

- брати участь у всіх наукових і навчально-методичних заходах профільної кафедри;

- відвідувати (у відповідності до встановленого плану) заняття досвідчених викладачів бази практики з метою опанування методичних прийомів викладання профільно-орієнтованих дисциплін та брати участь в обговоренні організаційних і методичних питань проведення занять;

- нести відповідальність за виконану роботу;

- впродовж 10 робочих днів по закінченню практики надати відповідну звітну документацію до служби кадрів, аспірантури та організаційно інформаційного забезпечення Інституту.

4.8. Аспірант зобов'язаний дотримуватись правил внутрішнього розпорядку бази практики, виконувати розпорядження керівника практики та адміністрації бази практики, що стосуються організаційних та навчально методичних аспектів реалізації практичної підготовки за певною освітньо науковою програмою. У разі невиконання вимог, висунутих аспіранту, він може бути відсторонений від подальшого проходження практики.

4.9. Аспірант, відсторонений від подальшого проходження практики, або робота якого на практиці визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав індивідуальний план. Аспіранту, який не виконав програму практичної підготовки без поважних причин, може бути надано право проходження практичної підготовки повторно. Аспірант, який повторно отримав негативну оцінку з практики, відраховується з аспірантури.

4.10. Аспіранти, які проводять заняття за трудовою угодою в закладі вищої освіти, звільняються від проведення пасивної та активної частини практики (за умови подання завідувачу аспірантури довідки з місця роботи). Водночас вони підлягають підсумковому контролю у формі диференційованого заліку шляхом захисту звіту з педагогічної практики.

5. Зміст педагогічної практики аспіранта

5.1. Навчальна і методична робота складають сутність педагогічної практики. Під час цієї роботи реалізується основне завдання практики – формування у аспірантів навичок викладацької роботи.

5.2. Навчально-методична робота полягає у: відвідуванні лекцій, семінарських занять та консультацій для вивчення методичного досвіду, системи навчальної роботи кафедри в цілому, оволодіння методиками підготовки до навчальних занять і викладання навчального матеріалу; освоєнні засобів організації та контролю самостійної роботи студентів, особливо при підготовці до семінарських занять (додаткові питання, теми для обговорення, теми рефератів тощо); відвідування занять, які проводять аспіранти-практиканти з наступним обговоренням і письмовим рецензуванням.

Навчально-методична робота аспіранта має дві складові частини, які доповнюють одна одну: пасивна та активна (аудиторна) практика.

5.3. Пасивна практика в більшості випадків передує активній (аудиторній) і полягає в:

- відвідуванні лекцій, практичних занять і консультацій, які проводять викладачі кафедри;
- участі у навчально-методичній роботі кафедри;
- відвідуванні лекцій і практичних занять, які проводять інші практиканти з наступною участю в обговоренні результатів і підготовкою письмової рецензії.

Активна (аудиторна) практика є основною в усьому процесі, оскільки саме під час активної практики виявляються та закріплюються викладацькі здібності аспірантів.

5.4. Активна практика включає в себе:

- проведення лекцій і практичних занять; консультацій студентів; - розробку завдань для організації самостійної роботи з професійно орієнтованих дисциплін підготовки фахівців з відповідної спеціальності; - участь у методичній науково-інноваційній та організаційній роботі кафедри тощо.

До початку активної практики аспірант надає керівнику практики тексти лекцій та методичні розробки занять. Після узгодження тексту лекцій і методичних розробок з керівником практики практикант допускається до самостійного проведення занять. На залікових заняттях мають бути присутні керівник практики, практиканти. Після закінчення лекції (практичного заняття) проводиться обговорення, в якому беруть участь всі присутні. Під час цього обговорення висловлюються зауваження теоретичного (стосовно якості викладання) та методичного (майстерність подачі матеріалу: контроль над аудиторією, активність студентів, використання технічних засобів навчання тощо) плану. Керівник практики від бази практики оцінює кожне заняття і надає рецензію з оцінкою всієї діяльності за 100-бальною шкалою.

5.5. Обсяг активної педагогічної практики складає 12 годин: 1-2 лекції; 4-5 практичних занять.

5.6. Термін проходження практики та її програма визначаються в індивідуальному плані аспіранта, затверджуються керівником практики від бази практики, погоджуються керівником практики від Інституту.

5.7. До дати початку практики аспірантам надаються зразки документів для оформлення (такий перелік документів включає графік проходження практики). Проходження практики слід розпочинати з відвідування лекцій та практичних занять, які проводять викладачі кафедри. При цьому аспірант знайомиться не лише з методами викладання, а й з тими групами, в яких в подальшому він читатиме лекції та проводитиме практичні заняття. В цей же період аспіранти готують тексти лекцій та методичні розробки, які надаються для рецензування керівникові практики.

На другому (активному) етапі практики аспірант читає лекції, проводить практичні заняття, відвідує заняття своїх колег та готує письмові рецензії. Протягом проходження практики аспірант бере активну участь в науково методичній роботі кафедри, займається самопідготовкою.

Заключним етапом практики є підготовка аспірантами «Звіту про проходження педагогічної (аспірантської) практики» та затвердження його на засіданні випускової кафедри.

5.8. Аспіранти зобов'язані: до початку практики одержати від керівника практики від бази практики консультації щодо оформлення всіх необхідних документів; систематично працювати над виконанням завдань за програмою практики, у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, зазначені в індивідуальному графіку проходження практики та вказівками керівника; відвідувати лекції та практичні заняття, які проводить науковий керівник та інші практиканти; дотримуватись режиму робочого дня, правил внутрішнього розпорядку, охорони праці, техніки безпеки, нести відповідальність за виконану роботу; постійно підтримувати контакт з кафедрою та у призначений керівником практики термін з'явитися на проміжний контроль; висвітлити результати виконаної роботи та оформити їх у Звіті про проходження практики відповідно до встановлених і діючих вимог до структури та оформлення звіту; своєчасно надати керівнику практики від Інституту звітні документи та у належний термін захистити матеріали практики.

6. Підсумки практики. Оцінювання результатів практики

6.1. Поточний контроль здійснюється керівником практики від бази практики протягом терміну проходження аспірантом практики шляхом оцінювання роботи, визначеної індивідуальним планом практики.

6.2. Після закінчення терміну практики аспіранти звітують про виконання програми та індивідуального плану. У десятиденний термін після завершення практики аспіранти надають керівникові практики від Інституту:

- письмовий звіт про проходження педагогічної практики;
- відгук керівника від бази практики про проходження практики;
- інші матеріали, напрацьовані за час педагогічної практики (конспекти підготовлених і проведених лекцій, методичні розробки та інші матеріали проведених семінарських, практичних, лабораторних занять тощо).

6.3. Підсумковий (семестровий) контроль здійснюється по закінченні практики у формі диференційованого заліку шляхом захисту звіту з педагогічної практики.

6.4. Захист звіту з практики проводиться на засіданні відділу Інституту, до якого прикріплений аспірант, за обов'язковою участю керівника практики від бази практики та гаранта освітньо-наукової програми.

6.5. Звіт про проходження практики та витяг із протоколу засідання відповідного відділу про його затвердження подаються до відділу аспірантури, зберігаються в особовій справі аспіранта і враховуються при атестації.

7. Прикінцеві положення

7.1. Положення набирає чинності з моменту його затвердження на засіданні Вченої ради Інституту та введення в дію наказом директора.

7.2. Контроль за виконанням Положення здійснюють посадові особи Інституту в межах своїх повноважень, що встановлені функціональними обов'язками.

Додаток А
Зразок

Національна академія наук України
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

ПРОГРАМА
педагогічної практики аспіранта 3-го року навчання

№	Зміст завдання	К-ть годин	Примітка
1.	Ознайомитись із правовими, та програмно нормативними документами організації науково-дослідної роботи та підготовки науково-педагогічних кадрів	2	
2.	Ознайомитись із організацією роботи кафедри	2	
3.	Ознайомитись з документами діловодства кафедри (план роботи, протоколи засідань, план роботи куратора групи, розподіл навантаження, навчальні програми з дисциплін тощо)	2	
4.	Відвідати засідання кафедри	2	
5.	Спостерігати за проведенням занять провідними викладачами університету: - лекції; - семінарські (практичні або лабораторні) заняття; - консультації	16	За погодженням із викладачем і зав. кафедри
6.	Підготувати тексти лекцій та методичних розробок занять	20	
7.	Провести самостійно: - 1-2 лекції; - 4-5 семінарських (практичних або лабораторних) занять; - 1 консультацію	12	За погодженням із зав.кафедри, викладачем
8.	Відвідувати лекції, семінарські заняття, які проводять інші практиканти	2	
9.	Взяти участь в обговоренні лекцій і практичних занять, які проводять інші практиканти з наступною підготовкою письмової рецензії	2	
	Всього	***60***	

Керівник практики від Інституту
Посада, науковий ступінь,
вчене звання _____ _____ (підпис)
(прізвище, ініціали)

Додаток Б
Зразок

Національна академія наук України
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

Індивідуальний план проходження педагогічної практики

аспіранта _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність _____
База практики _____
Кафедра _____
Термін проходження _____
Загальний обсяг годин _____
(кількість годин)

№ п/п	Зміст роботи	Період, дата
	Перший тиждень	
	Знайомство з організацією навчально-виховного процесу кафедри, з документами діловодства кафедри	
	Відвідування аудиторних занять викладачів кафедри	
	Розробка змісту навчальних занять та методична підготовка	
	Самостійне проведення навчальних занять	
	Другий тиждень	
	Розробка змісту навчальних занять та методична підготовка	
	Самостійне проведення навчальних занять	
	Участь в оцінюванні якості різних видів робіт студентів	
	Індивідуальна робота зі студентами	
	Відвідування лекцій, семінарських занятть, які проводять інші практиканти	
	Підготовка звіту про педагогічну практику	

Керівник практики від бази практики
Посада, науковий ступінь,
вчене звання _____ _____ (підпис)
(прізвище, ініціали)

Керівник практики від Інституту
Посада, науковий ступінь,
вчене звання _____ _____ (підпис)
(прізвище, ініціали)

Додаток В
Зразок

Національна академія наук України
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

З в і т

про проходження педагогічної практики

аспіранта_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність _____
База практики_____
Кафедра_____
Термін проходження _____
Загальний обсяг годин _____

Керівник практики від бази практики
Посада, науковий ступінь,
вчене звання _____ _____ (підпис)
(прізвище, ініціали)

Керівник практики від Інституту
Посада, науковий ступінь,
вчене звання _____ _____ (підпис)
(прізвище, ініціали)

Київ – 20__

Стислий опис змісту педагогічної практики

1. Знайомство з організацією навчально-виховного процесу у вищій школі

2. Вивчення досвіду викладання провідних викладачів університету під час відвідування аудиторних занять з навчальних дисциплін

Сітка відвіданих занять

Дата і час проведення	Академічна група	Тема заняття	Вид занять

3. Розробка змісту навчальних занять, методична робота з дисципліни. 4. Самостійне проведення навчальних занять з дисципліни (лекцій, семінарів, лабораторних та практичних занять), самоаналіз.

Сітка проведених занять

Дата і час проведення	Академічна група	Тема заняття	Вид занять

5. Участь в оцінюванні якості різних видів робіт студентів.

6. Індивідуальна робота зі студентами, керівництво науковими студентськими дослідженнями.

7. Інші активності впродовж проходження педагогічної практики. Дата

_____ Підпис аспіранта_____

Дата захисту звіту з практики „____”_____20____року

Оцінка:
за національною шкалою_____
(словами)

кількість балів _____
(цифрами і словами)

за шкалою ECTS _____

Додаток Г
Зразок

Відгук наукового керівника
про проходження педагогічної практики

ПІБ аспіранта

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» на кафедрі _____ *(назва ЗВО)*_____ В період педагогічної практики аспірант(ка) *ПІБ аспіранта* працював(ла) над оформленням необхідних навчально-методичних матеріалів для проведення лекційних/практичних (семінарських, лабораторних) та індивідуальних занять з навчальних дисциплін:

(конкретизувати назви дисциплін, форми занять (лекція, семінарське заняття .....), теми занять, рік навчання студентів...

В процесі роботи аспірант(ка) *ПІБ аспіранта* проявив(ла) себе як ініціативний(а), працелюбний(а) і відповідальний викладач. Продемонстрував(ла) гарні теоретичні знання і вміння самостійно вирішувати:

- планування навчальних занять з робочою програмою кредитного модуля; - розробки змісту, проведення структурованого навчального матеріалу та проведення занять різних видів;

- забезпечення послідовності викладення матеріалу та міждисциплінарних зв'язків; - організації та керування пізнавальною діяльністю студентів, формування у студентів критичного мислення;

- вибору методів та засобів навчання і контролю студентів;

- контролю і оцінки результатів та проведення корекції процесу навчання;

- організації та аналізу своєї педагогічної діяльності;

- аналізу навчальної та навчально-методичної літератури і використання її в педагогічній практиці.....

Вважаю, що аспірант(ка) *ПІБ аспіранта* програму практики та індивідуального завдання виконав(ла) в повному обсязі та заслуговує оцінку «_____».

Керівник практики від бази практики
Посада, науковий ступінь,
вчене звання _____ _____ (підпис)
(прізвище, ініціали)